

nande värde som i den finska, och en jämförelse med tysk lag kunde därför ha utvecklat avhandlingen.

Frågan om egenvärde är inte heller så enkel att lösa som Wahlberg antar. Det är inte säkert att egenvärde per automatik innebär rättigheter för djuren. I det engelska fallet går det att se på de fem friheterna som någon form av rättigheter, men de är inte djurrätt i termer av djurs lika värde med människor. Det sistnämnda innebär att vi inte får utsätta djur för något som vi inte vill utsätta människor för. Wahlbergs förslag att djur exempelvis skall tillerkännas vissa grundrättigheter (som skiljer sig från de mänskliga rättigheterna) förtjänar att prövas genom vidareutveckling och djupare analys.

Dessa kritiska kommentarer till trots, den avhandling Wahlberg har skrivit förtjänar att läsas både nationellt och internationellt, som en vik-

tig del av den förståelse av den del av gällande rätt som berör djur. För att kunna förändra lagstiftningen behövs den här typen av djupgående analyser av lagens värdegrund, lagtextens faktiska innebörd och dess tillämpning. Eftersom gällande rätt inte är statisk så bidrar Wahlberg tydligt och klart till morgondagens gällande rätt.

Referenser

- Kluge, Hans-Georg (2002). *Tierschutzgesetz*. Kohlhammer, Stuttgart.
- Lerner, Henrik (2008). *The concepts of health, well-being and welfare as applied to animals. A philosophical analysis of the concepts with regard to the differences between animals*. Ph.D. thesis. Linköping Studies in Arts and Science No. 438, Linköping.
- Radford, Mike (2001). *Animal welfare law in Britain*. Oxford University Press, Oxford.

Outi Ratamäki

Kadonneiden eläinten etsintä

Arran Stibbe:

Animals erased. Discourse, ecology, and reconnection with the natural world, Wesleyan University Press, Middletown, 2012. (209 s.)

Arran Stibben kirjoittama kirja *Animals erased* on osa nykyisin yleistyvää kriittistä eläintutkimusta. Kirjan päätavoitteena on löytää uusia eläindiskursseja, jotka eivät johda eläinten tai luonnon pahoinvointiin tai ylläpidä sitä. Tämä tapahtuu Stibben mukaan siten, että löydämme uudelleen yhteyden eläimiin ja luontoon ”realistisesti”. Tämän realistisen lähestymistavan vastakohtiksi hän asettaa symboliset representaatiot ja etäännyttävät teknologiat, kuten radiopantaseurannat.

Stibben kirja koostuu eri aikoina kirjoitetuista ja toisistaan erillisistä esseistä. Tästä huolimatta kokonaisuus on juonellinen ja eheä. Myös kirjan johdanto on tavoitteissaan selkeä ja johdonmukainen.

Kirjan luvut jakautuvat juonellisesti kolmeen eri osaan. Tämä jaottelu perustuu Stibben tekemään jakoon tuhoavien, vasta- ja vaihtoehtodiskurssien välillä. Tuhoavat diskurssit, kuten tehomaatalous, ylläpitävät eläimille kärsimystä luovia tai luonnon monimuotoisuuden häviämiseen johtavia käytäntöjä. Vastadiskurssit, esimerkiksi

biodiversiteettikeskustelu, pyrkivät luomaan vasta-voimia näille tuhoisille käytännöille. Ne kuitenkin epäonnistuvat siinä, koska ovat vahvasti kytköksissä samoihin taustaoletuksiin kuin tuhoavat diskurssit. Ne eivät siis Stibben mukaan ole riittävän erilaisia saavuttaakseen tavoitteitaan. Esimerkiksi biodiversiteettiargumentilla voidaan perustella eläintarhoja, vaikka eläintarhat tuottavat pahoinvointia eläimille. Stibbe laittaakin toivonsa radikaalien vaihtoehtodiskurssien varaan. Näitä hän ei johdannossa vielä paljon avaa vaan jättää lukijan odottamaan tarinansa kehittymistä. Teoreettisesti Stibbe nojautuu vahvasti Norman Faircloughin ja Teun A. van Dijkn kirjoituksiin.

Yksi merkittävimmistä eläinten alistamisen mahdollistavista diskursiivisista keinoista on eläimen yksilöllisyyden piilottaminen puhetaivoissa ja kuvauksissa. Stibbe kuvaa tätä ilmiötä muun muassa siasta käydyn puheen analyysin avulla brittiläisessä kontekstissa. Tyypillinen tapa piilottaa eläimen yksilöllisyys on puhua eläimistä monikos-

sa tai resurssina. Analyysinsä tehokeinona Stibbe käyttää reflektiota eläindiskurssien ja ihmisistä käytettävien puhetapojen välillä. Miltä esimerkiksi kuulostavat ilmaiset ”ihmisten teurastaminen” tai ”lemmikkimarsuni murha”? Stibbe on tuhoavien diskurssien ohella kriittinen myös vastadiskurssija kohtaan, joihin hän lukee kuuluvaksi muun muassa Peter Singerin edustaman eläinten vapautusdiskurssin ja myös reganilaisen oikeusdiskurssin (s. 76–83). Nämä molemmat diskurssit pelaavat peliä olemassa olevien tuhoavien diskurssien pelikentällä sen sijaan, että ne loisivat uudenlaisia mielikuvia eläinten itsensä näkökulmista. Stibbe kannustaa luomaan puhetapoja, joissa eläin ei ole vain vapautuksen kohde tai arvokas ihmismäisten ominaisuuksiensa vuoksi.

Vaikka Stibbe ei sitä suoraan totea, hän näyttää ajattelevan, että länsimaissa syntynyt idea syväekologiasta (viitaten Arne Naessiin, Rachel Carsoniin ja Aldo Leopoldiin) voisi tarjota vaihtoehtodiskurssin. Hän pitää vallitsevaa ekologista ajattelua pinnallisena ja käy läpi biodiversiteettikäsitteen moninaisia tulkintoja. Näissä pohdinnoissa hän viittaa runsaasti suomalaisiin kirjoittajiin Yrjö Hailaan, Esa Väliroseen ja myös Iina Hellsteeniin. Kritiikin kohteeksi joutuu muun muassa YK:n vuosituhatarvio (*Millennium Ecosystem Assessment*) sen ihmiskeskeisyyden takia.

Kulkiessaan kohti vaihtoehtoisten diskurssien kuvausta Stibbe tekee siirtymän länsimaisesta itämaiseen, erityisesti japanilaiseen, kulttuuriin. Kirjan loppuluvut hakevat yhteyksiä länsimaisen syväekologisen ja japanilaisen sekä buddhalaisen ympäristödiskurssien väliltä. Luvut kuvaavat haikurunoja ja niiden tapaa tuoda eläimet ja luonto esille sellaisena kuin ne ovat ilman ihmisen omien halujen tai tarpeiden kautta tehtyjä tulkintoja. Haikurunot eivät yleistä, luokittele tai abstrahoi eläimiä ja muita luonnon ilmiöitä. Stibben mukaan tämäntyyppisiä diskurssija voitaisiin soveltaa taiteessa, valokuvauksessa, oppikirjoissa ja myös tieteessä.

Mielenkiintoista kirjan asetelussa on se tapa, jolla Stibbe yhdistää eläin- ja luontodiskurssit. Ristiriidat luonnonsuojelun ja eläinten suojelun välillä ovat kuitenkin usein esillä yhteiskuntatieteellisessä eläin keskustelussa. Yllä mainittu ”eläintarhat luonnonsuojelun välineenä” -teema on yksi esimerkki. Stibbe tuo runsain esimerkein esille, kuinka länsimaiset lajien suojeluun tai luonnon monimuotoisuuteen pyrkivät ympäristödiskurssit unohtavat eläimen näkökulman. Esimerkiksi ekosysteemipalvelun käsite hahmottaa sekä eläimet että muun luonnon ihmisen resurssina (s. 67–68). Tästä huolimatta Stibbe ei hylkää ympä-

ristö- ja luontodiskurssija eikä näytä tunnistavan suurta jännitettä eläinkysymyksen ja luonnonsuojelukysymyksen välillä. Sen sijaan hän luo mielikuvia, joissa luonnonsuojelu- ja eläinintressit voidaan ratkaista yhtä aikaa. Mielestäni hän ei kuitenkaan onnistu purkamaan tätä jännitettä, vaan pikemminkin ohittaa sen ajatellen, että samalla kun suojelemme eläimiä, suojelemme luonnon monimuotoisuutta. Tällöin ympäristökysymykset jäävät alisteisiksi eläinkysymyksille.

Stibbe ei pohdi paljoakaan syitä tuhoavien diskurssien syntyyn tai niiden elossa pysymiseen. Vaikka vaihtoehtoisten diskurssien esittelemineen onkin pyrkimys muuttaa maailmaa, muutosvoimaa ei synny ilman pohdiskelua niistä syistä, miksi vaihtoehto- tai vastadiskurssit eivät ole yleistyneet nopeammin kuin ovat. Stibbe itsekin toteaa (s. 47), että diskurssien uudelleen muotoilu on ollut kautta aikojen eläinoikeusliikkeen poliittinen keino. Hän ihmettelee myös, miksi vahvojen eläinsuojelun ja eläinoikeusajattelun perinteiden Englannissa suuja sorkkataudin vuoksi toteutetut suuret massateurastukset eivät herättäneet juurikaan julkista vastustusta (s. 53–61). Samoin hän toteaa, että siitä huolimatta, että japanilainen kulttuuri sisältää paljon potentiaalia vaihtoehtoiseen tapaan ajatella eläimistä ja luonnosta, Japani ei ole ympäristösuojelussaan sen kehittyneempi kuin länsimaat.

Stibben pääpaino on diskurssien, ei niiden taustalla olevien instituutioiden tai prosessien, kuvauksessa. Näin on erityisesti kirjan alkupuolella, jossa vain ohimennen viitataan uskonnon ja tieteen merkityksestä diskurssien muodostumiseen. Kirjan loppupuolella vaihtoehtoisten diskurssien etsinnän lomassa hän tuo esille muun muassa kulutusyhteiskunnan. Kauttaaltaan kirja käsittelee vain diskurssija eikä muita yhteiskunnallisia instituutioita, rakenteita tai käytäntöjä juuri analysoida. Tämä puute johtaa siihen, että Stibben kirjasta jää uupumaan monia inhimillisen toiminnan ulottuvuuksia, vaikka sen pyrkimyksenä onkin luoda ratkaisuja.

Kirjassa käytetään esimerkkinä lasten tapaa kohdata luonto ja eläin, suoraan, ilman välittäviä ja opittuja ajatusrakennelmia. Tämä jättää kysymykseksi, eivätkö kulttuuriset käsitykset eläimistä, representaatiot tai metaforat ole todellisuutta. Ovatko ne jotain, mistä meidät ihmiset pitäisi puhdistaa voidaksemme kohdata todellisen eläimen? Stibbe kyllä saa lukijan hyvin vakuuttuneeksi siitä, että esimerkiksi siasta luotu kulttuurinen kuva ei vastaa kovinkaan hyvin sitä, millainen eläin sika on. Nämä väärinystyneet kulttuuriset käsitykset puolestaan osittain oikeuttavat sikojen huonoa kohtelua. Sitä, mitä muita kuin eläinten

alistamisen funktioita kulttuuriset representaatiot palvelevat, ei kirjassa käsitellä.

Kun Stibbe hakee tapoja kohdata ”eläin eläimenä”, hän samalla tulee jättäneeksi ihmiselle vain katselijan ja havainnoijan roolin. Muunlainen puuttuminen tai häirintä ei ole hyväksi (ks. käsite ”*minimal interference*”, s.161). Stibbe on oikeassa siinä, että useat tekniset ratkaisut on kehitetty ihmisen dominoivaan asemaan perustuen (esim. villieläinten radiopantaseuranta tai tehotuotannon

lypsyrobotit ja monitorointijärjestelmät), mutta hän ei ole oikeassa siinä, että nämä tekniset ratkaisut luovat vain etäisyyttä ihmisten ja eläinten välille. Ne voivat luoda, ja luovat, myös mahdollisuuksia uudenlaisen yhteyden löytämiseen.

Vaikka suhtaudun jokseenkin varauksella Stibben luomiin mielikuviin luonnon ja eläinten kohtaamisista, voin suositella kirjaa länsimaisista eläinkäsityksistä ja myös diskurssianalyyssimenetelmistä kiinnostuneille.

Outi Ratamäki

Omat ja yhteiset – hallinnan ja legitimitietin tulkintoja Garret Hardinin ajatusten pohjalta

Simo Kyllönen, Juhana Lemetti, Niko Noponen ja Markku Oksanen (toim.):

Kiista yhteismaista. Garret Hardin ja selviytymisen politiikka, Niin&Näin, Tampere, 2011. (155 s.)

Kiista yhteismaista -kirja on kommentaari. Kirjan ytimessä on Garret Hardinin artikkelin *The tragedy of the commons* suomennos. Alun perin Hardinin artikkeli on julkaistu vuonna 1968 *Science*-lehdessä, ja siihen on viitattu runsaasti erityisesti yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa, vaikka Hardin olikin biologi ja ekologi.

Hardinin artikkelin ympärille on, esipuheen lisäksi, koottu viisi sitä kommentoivaa ja soveltavaa tekstiä. Kirjoittajina ovat filosofian tutkijat Simo Kyllönen, Juhana Lemetti, Markku Oksanen ja Thomas Wallgren sekä taloustieteen tutkija Marita Laukkanen.

Kirjan esipuhe kuvaa lyhyesti kirjan lukuja ja perustelee erityisesti *commons*-sanan käännoystä. Vaikka kirjan otsikkoon on valittu suomennos yhteismaa, kirjassa yleisemmin käytetään käsitettä yhteislaidun. Tätä valintaa perustellaan sillä, että Hardin itse käytti kirjoituksessaan esimerkkiä yhteislaiduntamisesta kuvaillaan yksityisen ja yleisen hyvän välistä jännitettä. Valinta on linjassa myös sen kanssa, että kirjassa korostetaan Hardinin ajattelun erityislaatuisuutta ja varotaan, sekä varoitetaan muita, tekemästä yleistyksiä kaikkiin yhteisomistuksen ja -käytön muotoihin.

Hardinin artikkeli on sijoitettu kirjan toiseksi luvuksi. Sitä edeltää Markku Oksanen teksti, jossa esipuheen mukaan kuvataan ”*Garret Hardinin elämää, teoksia ja niiden vastaanottoa ja vaikutusta*” (s. 8). Oksanen teksti on myönteinen lukuko-

kemus, koska se ei liikaa perustu henkilön yksilöllöominaisuuksien tai perhetaustojen kuvaukseen vaan kuvaa pikemmin Hardinin työskentelyä ja hänen ajatteluunsa vaikuttaneita tutkijoita. Oksanen linkittää Hardinin kirjoitukset myös suomalaisten ajattelijoiden teksteihin. Oksanen teksti tarjoaa lisää vaihtoehtoja *commons*-käsitteen moninaiisiin tulkintoihin. Kyse ei ole vain kielellisestä kääntämisestä vaan myös Hardinin ajattelun teoreettisista ja empiirisistä soveltamisalueiden määrittelyistä. Kysymys kuuluu, voidaanko Hardinin ajattelua soveltaa yleisiin, kaikille avoimiin luonnonvaroihin ja/vai yhteisiin, kahta tai useampaa omistajaa koskeviin luonnonvaroihin.

Hardinin artikkeli itsessään voi olla lukijalle yllätys, jos odottaa *Science*-lehdessä julkaistulta artikkelilta vahvaa tieteellistä otetta. Artikkelin ei perustu systemaattisesti kerättyyn tutkimusaineistoon eikä sen teoreettisia sitoumuksia ole kirjoitettu auki. Kirjoitus on tyyliltään enemmän pamphletti kuin tieteellinen artikkeli. Tämä Hardinin useimmin siteerattu teksti ottaa kantaa erityisesti väestönkasvun ongelmaan. Taustateorian Hardin pohdiskelee ihmisluonnon itsekkyyttä ja siitä juontuvaa yhteislaidunten tragediaa. Ilman (tiukkaa) julkista pakottamista (ei siis ohjausta) maailma on Hardinin mukaan tuhoon tuomittu.

Kolmas artikkeli tässä kokoomateoksessa on Marita Laukkanen ”Yhteislaidunten ongelma ympäristö- ja luonnonvarataloustieteessä”. Laukka-